

Pest legrégibb kávéháza.

Bontják a Pillvaxot!

A régi Pestnek s a dicsőséges márczius idusának egy kedves emléke tűnik el a napokban. A jövő héten bontani kezdik a fakó, öreg házat a Koronaherczeg-utczában, a szürke átjáróházat, amelyben szerény-csendesen húzódik meg Pest legrégibb kávéháza: a Pillvax. Nevét mindenki ismeri az országban, de öreg, igénytelen formája a pestiekből is csak kevésnek a figyelmét vonta magára és Budapest lakóinak százezrei közül bizony csak kevesen vették észre. Olyan is volt a nagy ablaku, ragyogó márványos, rézajtós, tükrös kávéházak mellett, mint a nagymama az ő divatjainak, tubákszinű ruhájában a viritós-színes leánysereg között.

Három kicsi ablakon kandikált ki az öreg kávéház a Koronaherczeg-utczára. Bámulva nézte a teméntelen változást, ami életében körülötte lefolyt. Bent a kávéházban, az alacsony, bolthajtásos teremben, szerény, egyszerű márványasztalok körül öreg belvárosi czivisek csöndes társasága lapozgatta az újságokat, komoly törzstisztek itták a fekete-kávét és szolid egyetemi polgárok billiárdoztak. Olyan patriarchális, nyugalmas, otthonias volt ez a kép s a hangulat itt! Lassu járatu, ősz pinczerek csoszogtak az asztalok körül és gazdájuk: az öreg Schovanetz János, a hagyományokhoz való régimódi ragaszkodással örködött itt a csendre, a békességes tisztességre vendégei között.

A kávéház ajtaja fölött kopott betűk tudatják, hogy ez ama Pillvax. És följebb aranybetűs tábla szól a járókelőknek:

Ez a kávéház volt 1848-ban a «Forradalmi Csarnok.»

Iktatószám

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

640.24

Hely

"Pillvax"

Idő

"1911"

Személy

Forrás: Magyarország.

Helyszám

Bp.

1911

X/22

Itt gyűltek össze naponta a szabadságért lelkesedő márcziusi ifjak.

Itt szavaltta el legelőször márczius 15-én Petőfi Sándor a Nemzeti dalt: Talpra magyar, hí a haza!

Emlékük, szellemük éljen itt és mindenütt a hazában!

Igen! Márczius tizenötödike, a Nemzeti dal, a Szabadsajtó s a Tizenkét pont lelkes emléke elválaszthatatlan ettől a kopott, igénytelen, öreg kávéháztól!

1848-at irtak akkor. Szürke, kerek asztal állott a kávéház egyik sarkában. Ugy hívta mindenki: a «Közvélemény asztala.» Mindennap emellett ültek s amint az író-embernél akkoriban is szokásos volt, minden nap többször is ott ültek: Petőfi, Lisznyay Kálmán, Dobsa Lajos, Bérczy Károly, Pálffy Albert, Pákh Albert, Emődy Dani, Sükei Károly, Tompa Mihály, Berecz Károly és Obernyik Károly, a Kezrekerasztal tagjai. Itt olvasták a külföldi lapokat és merítették belőlük eszméket az új Magyarország kiépítésére, itt irták költeményeiket, a regényeket és szindarabokat, biztatták és segítették egymást, lelkesedtek és agitáltak. Hozzájuk tartozni, a közelükben lenni, velük bajtársnak lenni: minden ifjunak öröme és büszkesége volt.

Pozsonyban a Karok és Rendei, Pesten a Pillvax ifjai építették az új Magyarországot. De ezek hamarabb elkészültek vele. A január olasz forradalom hírére fölpezsdült izzó vérük és elérkeztetnek látták az időt a cselekvésre, álmaik, nagyszerű eszméik megvalósítására. Ha eddig megvetéssel tekintettek a szemközti házra, most a

közlegő diadal bizalmával emelték öklüket eléje. Abban gyűlöleteskedett a Gyűlde, a maradiak egyesülete, a rivális klub, amelynek tagjait, mint Berecz Károly írva hagyta: «potya szivarral, lakomákkal, havi segélypénzzel és magas pártfogással» toborzották, de akik beleszédültek, hátukon égett Petőfi tüzes szégyenbélyege, «A gyűldei ifjakhoz» intézett, akkoron mindenütt ismert verszőző vers:

Közelgett a Gyűlde vége, a Pillvax győzelme.

Februárban kitör a párisi forradalom, hírére lángba borul a Pillvax-ifjuság és szabadság-lakomára készül a Rákoson. Velük tart az Ellenzéki kör, melynek helyisége a közelben volt. Márczius 3-án Kosuth Lajos indítványt tesz az országgyűlésen a felelős kormány kinevezése ügyében s a kerek asztal ifjai Pesten harsogó éljennel fogadják azt. Petőfi siet vissza Pestre Veszprémből, hová öccsét látogatni ment. Az izzó hangulat egy hét alatt elvezet a «Nemzeti dal»-hoz, amely egy éjszaka született, márczius 13-án. Másnap közgyűlést tart az Ellenzéki kör és lelkesedéssel elfogadja, minden tagja aláírja a Tizenkét pontot, amelyekben az újjászületett Magyarország keresztievelé foglaltatik. A pontokba foglalt kívánságokat publikálni akarják s rájuk aláírásokat gyűjteni az egész országban. A Pillvax ifjai azonban nem érnek rá várni. Még aznap-este értekezletre gyűlnek össze a kávéházban, hogy megbeszéljék a módokat: mint kellene siettetni a Szabadság, Testvériség, Egyenlőség világra-jöttét. Még tart a tanácskozásuk, mikor jön a hír, hogy Bécsben kitört a forradalom. Föláll Vajda János, bezárja a kávéház ajtait, a külsőket zsebre teszi és lángoló arczzal

fogadja, hogy addig innen senkit ki nem ereszt, amíg döntő határozatot nem hoznak. Vasváry Pál pedig kirántja kardját és esküt tesz, hogy vérével is kész utját egyengetni a szabadságnak.

Másnap, márczius 15-én, már kora reggel együtt van a Pillvaxban az asztaltársaság és barátaik. Együtt érkeznek: Petőfi, Jókai, Irányi, Irinyi (a 12 pont szerkesztője), Vasváry, Bulyovszky Gyula és Nyáry Albert. Elhangzik Jókai ajkán a proklamáció, majd a Tizenkét pont és föláll Petőfi és tomboló lelkesedéssel vele zengik mindannyian az akkor először hallott Talpra magyart. Ami ezután történt, a sajtó felszabadítása, az «esernyős forradalom» s utána mind az esztendő dicsősége, a véráldozat és diadal: ismeretes.

Ebben a kicsiny, füstös kávéházban fogant meg a sajtószabadság, itt talált hangot először mindaz az eszme, ami újjászülte az országot. Soha dicsőségesebb multra nem tekinthet vissza ilyen lokalitás! S most elmulik ez az emléke is a nagy időknek, amint, illőképpen, korábban, elpusztult szemközt a Gyüldé háza is. A Pillvax tül-élte a Gyüldét ebben is. De annak neve fennmarad továbbra is, ezé gyüldött és elfeledett volt életében is.

Negyvenhat esztendeje gazdája Schovannetz János a Pillvaxnak. S ő ma is úgy jár-kél itt, mintha a bordás bolthajtás alatt még mindig a «kerekasztal ifjai» ülnének. Harmincz év óta minden nap reggelén meghatottan üdvözli Petőfit és Jókait, kiknek arczképét megfesttette és a kávéház legszebb helyére függesztette. Az ő helyiségében nem maradhat duhaj kompánia, muzsikaszó nem verte föl

soha annak csöndjét. A gazda, a derék, öreg
-pesti polgár, kegyelettel őrzi ennek a hely
nek az emlékét s azt nem engedi megbán
tani. Gyűjtők nagy pénzt ígértek neki a kerek
asztalért, amely körül a márcziusi ifjak szót
ték álmaikat az új Magyarországról s ő in
kább odaadta azt ingyen a Petőfi-háznak. Oda
a billiárdasztalt is, a dákókat is, amiket —
mondja — Petőfi keze szentelt meg. És ami
kor majd bontani kezdik a házat, utoljára
mégis muzsikaszó fog szólni a Pillvaxban
lesz ünnepi bucsuztató, lesz lelkes visszaem
lékezés a nagy időkre és könyes sirató-ének
Mikor pedig fölépül az új ház, öt lebontott
ház helyén egy óriási palota, ahol ma van
Pillvax, lesz abban is kávéház és annak
gazdája is Schovanetz lesz és a kávéház nev
Pillvax és ajtaja fölött ott fog tündökölni
a réginek emléktáblája, a márczius idusár
emlékeztető

(Id

h. ö.